

הרב משה ליב הכהן הלברשטט

פרשת שמות

האמא היהודיה

"וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמִילֵדֹת הָעִבְרִית אֲשֶׁר שֵׁם הָאֵחָת שִׁפְרָה וְשֵׁם הַשְּׁנִית פּוּעָה. וַיֹּאמֶר בְּיַלְדֹכֶן אֶת הָעִבְרִיֹּת וַרְאִיתֶן עַל הָאֲבָנִים אִם בֵּן הוּא וְהַמֶּתֵן אֹתוֹ וְאִם בַּת הוּא וְחָיָה. וְתִירָאן הַמִּילֵדֹת אֶת הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר דָּבַר אֲלֵיהֶן מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְתַחֲיִין אֶת הַיְלָדִים" (שמות א, טו-יז).

וְתַחֲיִין אֶת הַיְלָדִים, וְכִי מֵאַחַר שֶׁלֹּא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר דָּבַר אֲלֵיהֶן, אִין אָנוּ יוֹדְעִין שֶׁקִּיְמוּ אֶת הַיְלָדִים, לְמָה הַצָּרָה הַפְּתוּב לֹזְמֵר: וְתַחֲיִין אֶת הַיְלָדִים. יֵשׁ קְלוּס בְּתוֹךְ קְלוּס, לֹא דִין שֶׁלֹּא קִיְמוּ אֶת דְּבָרָיו, אֲלֹא עוֹד הוֹסִיפוּ לַעֲשׂוֹת עִמָּהֶם טוֹבוֹת, יֵשׁ מֵהֶם שֶׁהִיוּ עֲנִיּוֹת, וְהוֹלְכוֹת הַמִּילֵדוֹת וּמִגְבוֹת מִים וּמִזוֹן מִבְּתֵיהֶם שֶׁל עֲשִׂירוֹת וּבָאוֹת וְנוֹתְנוֹת לְעֲנִיּוֹת, וְהֵן מְחִיּוֹת אֶת בְּנֵיהֶן, הוּא שֶׁפְּתוּב: וְתַחֲיִין, אֶת הַיְלָדִים, יֵשׁ מֵהֶם שְׂרָאוּיִים לְצֵאת חֲגָרִים אוֹ סוּמִים אוֹ בְּעָלֵי מוּמִין אוֹ לַחֲתָךְ בּוֹ אֲבָר שֶׁיֵּצֵא יָפָה, וְמָה הִיוּ עוֹשׂוֹת, עוֹמְדוֹת בְּתַפְלָה וְאוֹמְרוֹת לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲתָה יוֹדֵעַ שֶׁלֹּא קִיְמָנוּ דְּבָרָיו שֶׁל פְּרָעָה, דְּבָרֶיךָ אָנוּ מִבְּקָשׁוֹת לְקַיֵּם, רַבּוֹן הָעוֹלָם יֵצֵא הוֹלֵד לְשָׁלוֹם, שֶׁלֹּא יִמְצָאוּ יִשְׂרָאֵל יְדֵיהֶם לְהַשִּׁיחַ עֲלֵינוּ, לֹזְמֵר הָרִי יֵצֵאוּ בְּעָלֵי מוּמִים, שֶׁבִּקְשׁוּ לְהַרְגֵּ אֹתָם. מִיָּד הִיָּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵעַ קוֹלָן וְיוֹצֵאִין שְׁלָמִים. אָמֵר רַבִּי לׁוֹי, הָרִי אָמְרָתְ אֶת הַקְּלָה אָמֵר אֶת הַחֲמוּרָה, יֵשׁ מֵהֵן שְׂרָאוּיִן לְמוֹת בְּשַׁעַת יֵצִיאָתָן, אוֹ אִמֵּן לְסָפֵן בָּם וְלְמוֹת אַחַר יֵצִיאָתָן, וְהִיוּ עוֹמְדוֹת בְּתַפְלָה וְאוֹמְרוֹת לְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם תְּלָה לָהֶם עֲכָשׁוּ וְתֵן לָהֶם נְפְשׁוֹתֵיהֶם, שֶׁלֹּא יֵאָמְרוּ יִשְׂרָאֵל, הֵן הָרְגוּ אֹתָן. וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה תְּפִלָּתָן, לְפִיכָה: וְתַחֲיִין אֶת הַיְלָדִים, וְתַחֲיִין אֲלוֹ הָאֲמָהוֹת, הַיְלָדִים, הַיְלָדִים מִמָּשׁ (שמות רבה א, טו).

בספר שמות אנו קוראים על הסבל הנורא של העם היהודי במצרים, ועל מלך מצרים שדיבר עם המיילדות שפרה ופועה, ואמר להן שכאשר הן מיילדות תינוקות של יהודים, אם זו בת, שיתנו לה לחיות, אבל אם זה בן, עליהן להרוג אותו.

כפי שידוע לנו, המיילדות לא שמעו בקולו של פרעה, ולא זו בלבד שהן איפשרו לתינוקות לחיות, הן גם עזרו לאמהות ועודדו אותן. לפני כל לידה, הן התפללו להשם שהתינוק ואימו יהיו בריאים, וביקשו שגם מי שנגזר עליו למות בלידה ישרוד. "אנא רחם עליהם", הן התפללו, והשם ענה לתפילתן; כל התינוקות ואמותיהם היו בריאים. יתר על כן, אם הן היו רואות שהמשפחה ענייה ואין לה מספיק אוכל ובגדים, הן היו הולכות למשפחה עשירה, מבקשות אוכל, ומביאות את זה למשפחה הענייה, תוך שהן נוסכות בהם מילות עידוד ואהבה. שפרה ופועה הצילו בפועל את כלל ישראל.

רש"י מסביר מדוע נקראו המיילדות שפרה ופועה: שפרה, בגלל שהיא היתה "משפרת", רוחצת את התינוקות, ופועה, בגלל שהיא שרה שירי ערש לתינוקות, ומרגיעה אותם בשירה, "פו, פו, פו". אנו רואים אם כן, שעל פי התורה, הגדולה של שפרה ופועה היתה בכך שהן הקדישו את עצמן למשימות שנראות לכאורה טריוויאליות, לרחוץ את התינוקות ולשיר להם. אולם אנו יודעים שהנשים הגדולות הללו היו יוכבד ומרים. העובדה שהן היו מיילדות היתה מדהימה כשלעצמה. אין ספק שזו לא היתה העבודה שלהן. יוכבד ומרים לקחו על עצמן את התפקיד להיות מיילדות במטרה להציל את כלל ישראל, והן עשו זאת תוך סיכון גדול לחייהן. אבל, לרחוץ תינוקות ולשיר להם?! היו להן מצוות ומעשים גדולים הרבה יותר שניתן היה לציין לזכותן: הצלת חיי התינוקות; מתן עידוד לאמהות; הבאת אוכל מהעשירים ונתינתו לעניים, הצלת כלל ישראל. אלה היו באמת מעשים גדולים. האם לא היינו מצפים שהתורה תעניק שמות הולמים יותר, לנסיכות הדגולות הללו של האומה היהודית, עבור מעשיהן הגדולים? ובכל זאת אנו רואים, שהטיפול בתינוק, לרחוץ אותו

ולשיר לו, אלו מעשי החסד הגדולים שעליהם בוחרת התורה להלל אותן. וזהו בגלל שגדולתה של האשה טמונה בחסד שהיא עושה בביתה, במשימות היומיומיות שהיא מבצעת מבלי שאיש יכיר לה תודה עליהן או אפילו יבחין בהן.

מי לא היתה מצילה את כלל ישראל אם היתה יכולה? או מצילה ילד ממוות? מי לא היתה רוצה להיות נביאה? ואיזו אישה לא היתה רוצה לתת הרצאה למאה נשים שחוזרות הביתה ומשוחחות עליה ועל הרצאתה בהתפעלות? אבל לשיר שיר ערש לתינוק קטן? היא עלולה לחשוב שיש לה דברים חשובים יותר לעשות, ולכן תתן לו לבכות לבד עד שירדם. אך זהו המסר של התורה לכולן. אתן אינכן יכולות להעלות על הדעת את גודל החשיבות של הטיפול בילדים שלכן מתוך אהבה, והמעשים "הקטנים" האלה, ממש לא קטנים. גדולתו של היחיד היא היכולת לזהות את גודל חשיבותן של הדברים הקטנים כביכול, וזו הייתה גדולתן של יוכבד ומרים.

היו שמחות ומלאות תודה על כך שאתן ממלאות את התפקיד שהתורה מהללת כל כך, בכל מעשה שאתן עושות, אתן בונות את האומה היהודית. שיהיה לכולכן ברכה, הצלחה ונחת.

(רבי חיים פנחס שיינברג זצ"ל, מתורגם מאנגלית, מתוך שיחה לנשים בשכונת מטרסדורף בירושלים, שנכתבה בידי הרבנית מ. פינקלשטיין שתחי').

אם נעמיק ונתבונן בדברים, נראה כאן גם את הנהגתו של הקדוש ברוך הוא עם יוכבד, במידה כנגד מידה, באופן נפלא ביותר, כדברי חז"ל במידה שאדם מודד, בה מודדין לו (משנה סוטה א, ז).

יוכבד עשתה מעשים גדולים ומפורסמים, ומעשים גדולים הסמויים מן העין, על מעשיה המפורסמים זכתה לניסים מפורסמים, ועל מעשיה הסמויים מן העין זכתה לניסים סמויים מן העין.

יוכבד הצילה את ילדי ישראל במסירות נפש גדולה

ומפורסמת, "ותיראן המילדת את האלהים ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים ותחיין את הילדים" (שמות א, יז), וזכתה שנעשה לה נס מפורסם שהפכה להיות שוב נערה, ונתעברה בגיל מאה ושלושים, "וילך איש מבית לוי, ויקח את בת לוי. ותהר האשה ותלד בן..." (שמות ב, א-ב. וברש"י). וכן בנה משה ניצל בדרך ניסית מפורסמת ביותר על ידי בת פרעה, כאשר היה תינוק בן שלושה חודשים, מונח בתיבת גומא השטה על פני היאור, "ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור... ותרא את התבה בתוך הסוף, ותשלח את אמתה ותקחה. ותפתח ותראה את הילד, והנה נער בוכה ותחמול עליו..." (שמות ב, ה-ו).

יוכבד טיפלה במסירות נפש בילדי ישראל הרחק מעין רואים, "אשר שם האחת שפרה" - זו יוכבד, על שם שמשפרת את הולד (שמות א, טו. ורש"י), וזכתה לנס הגדול, והסמוי מן העין, שבנה התינוק משה הוחזר לזרעותיה, והיא יכלה להניק ולגדל אותו בעצמה, ובנוסף קיבלה גם תשלום על כך, "ותאמר לה בת פרעה היליכי את הילד הזה והיניקיהו לי, ואני אתן את שכרך, ותקח האשה הילד ותניקהו" (שמות ב, ט). שמעתי מפי מורי ורבי, רבי שמואל שיינברג זצ"ל (אחיו הצעיר של רבי חיים פנחס זצ"ל), שיש פתגם מפורסם ביידיש האומר: "א מאמע איז נישט דער וואס האט די קינד, נאר דער וואס האדעוועט די קינד" כלומר, "אמא אינה זו שיוולדת את הילד, אלא זו שמגדלת את הילד", יוכבד לא רק זכתה להיות האמא שיוולדת את משה רבנו, אלא גם האמא האמיתית שמגדלת את משה רבנו, וזאת בזכות מעשי האמהות הרבים שעשתה בכל אותם ילדי ישראל שיילדה במצרים.

פרשה זו מגלה לנו טפח, ומספקת לנו הצצה קטנה, לגדלותה וגבורתה האמיתית של האמא היהודיה, המתבטאת יותר מכל, בכל אותם מעשים "קטנים" יומיומיים, בגידול ילדיה מתוך אהבה.